

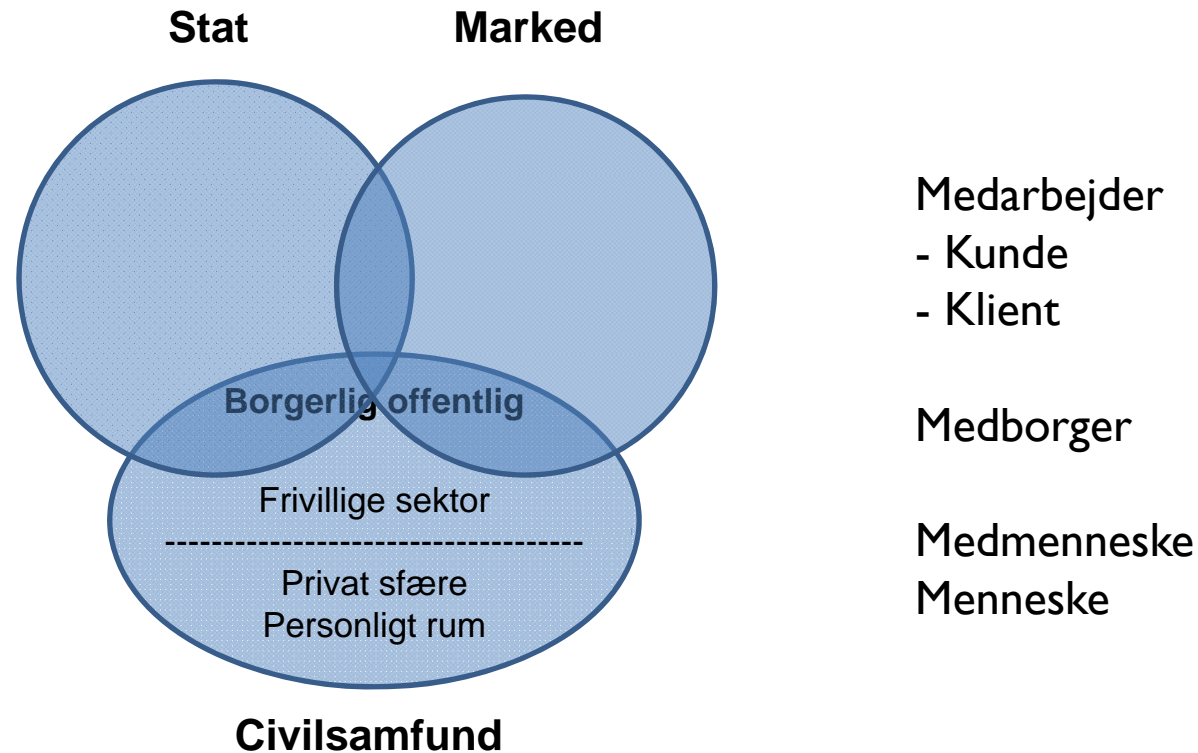
**Kulturkonference i Thisted
2. september 2011**

Den frie kultur

Hans Jørgen Vodsgaard

Interfolk
Institut for civilsamfund

Civilsamfund og den frivillige sektor

Frivillige sektor (foreningsdanmark):

- NGO, NPO, frie og selvstændige organisationer

Civilsamfund:

- Vækstlag for individet som suveræn og folket som suveræn
- Sted for fri læring, fri kultur og ligeværdigt fællesskab
- Basis for demokrati som livsform

Nøgletal for den tredje sektor

Antal frivillige organisationer	101.000	Lokale foreninger:	83.000
		Selvejende instit.	8.000
		Almennyttige fonde	6.000
		Landsorganisationer	3.000
Antal medlemmer pr. org.	181		
Antal medlemskaber	18 mio.	3,3 pr dansker	
Antal frivillige, 11 pct.	2 mio.	35 pct. af befolkningen er frivillige i snit 17 timer om måneden.	
Økonomiske omsætning	134 mia	Knap 10 pct. af BNP	

Heraf udgør området for kultur, idræt og hobby

- Halvdelen af de lokale foreninger, og medlemmer og frivillige
- Hver fjerde selvejende institution og landsorganisation
- Desuden har de øvrige foreningsområder også omfattende kulturaktiviteter.

NB: Omfanget af foreninger, medlemmer og frivillige er i fremgang, især indenfor kultur og fritid

Nøgletal for kultur og fritid

2004	Andel af frivillige sektor	Antal lokale foreninger (ud af 83.000)	Gns. antal medlemmer pr. forening	Antal Medlemmer (afrundet)	Antal frivillige i foreningerne (11 pct.)
Kunst og kultur *	9 %	7.500	131	1 mio.	110.000
Idræt, motion, dans	25 %	20.750	174	3,6 mio.	400.000
Fritid og hobby	18 %	15.000	83	1,2 mio	130.000
Samlet	51 %	43.250		5,8 mio	640.000

•) Amatørkunst, Kunstformidling, Kulturarv, Etniske foreninger/hjemstavnsforeninger, radio og tv
Men ikke dans under idræt; eller husflid, havekunst, mad, samlerforeninger, under hobby; eller kunst- og kulturfag i fritidsundervisning.

I snit er der pr. provins kommune er der indenfor kunst og kultur ca. 75 foreninger , 10.000 medlemmer og 1100 frivillige

Ifølge "Schindel: Kulturelle Samråd i tal, 2007" repræsenterer de Lokale Kulturelle Samråd i snit 55 foreninger med i gennemsnit 192 enkeltmedlemmer, lig ca. 10.000 medlemmer pr. kommune.

Fokus på de frivillige (uden en forening)

35 pct. af den voksne befolkning arbejder frivilligt (17 timer om måneden i gennemsnit)

Men en stor del især fra

Andel af danske befolkning, der har arbejdet frivilligt, 2004

Procent	Andel der har arbejdet frivilligt det sidste år	Andel heraf, som er medlem af en forening
Fritid (Kultur, Idræt, hobby)	18	81
Uddannelse	3	40
Sundhed, og sociale område	6	52
Fagligt, politisk, Internationalt	5	84
Bolig og lokalsamfund	6	91
Miljø, religion, andre	5	70
Frivilligt arbejde i alt	35	79

Fokus på de frivillige - hvorhenne

69 pct. af den frivillige indsats sker via frivillige foreninger

Hvem udføres arbejdet for , 2004, procent *)					
Område	Frie Foreninger	Selvejende institution	Offentlige institution	Folkekirke	Private virksomh
Fritid (Kultur, Idræt, Fritid)	84	11	4	0	3
Uddannelse	15	22	56	0	3
Sundhed, og sociale område	44	14	34	2	6
Fagligt, politisk, Internationalt	62	16	11	1	8
Bolig og lokalsamfund	64	25	3	0	3
Miljø, Religion, Andre	41	21	16	11	4
I alt	69	18	17	2	5

*) Andelene summer ikke til 100 pct., da den samme person kan være frivillig i flere områder

Fokus på frivillige kan undergrave foreningsdanmark

Jf. EU's frivillighedsår og

Socialministeriets oplæg til National civilsamfundsstrategi, okt. 2010.

Omfang af frivillige indsats, fritid og kultur

Indsatsen fra de frivillige i kultur og fritid er

- 90 mio. timer lig med $90 / 1650 = 55.000$ årsværk *
- I gennemsnit pr. kommune = ca. 500 fuldtidsstillinger

Kilde 1:

Boje, Fridberg og Ibsen: Den frivillige sektor i Danmark – omfang og betydning (2006)

NB: $640.000 \text{ frivillige} \times 17 \text{ timer} \times 10 \text{ måneder} = 109 \text{ mio. timer}$

Indsatsen fra de kommunalt ansatte i kultur og fritid

- Et slag på tasken = ca. 125 medarbejdere pr. kommune

Effekt en af den frivillige indsats

- 80 pct. af indsatsen for de lokale kultur- og fritidstilbud sikres af frivillige

Tilskud til frivillige kulturelle område

Fordeling af offentlig støtte

Mio. kr.	Samlede udgifter til kultur og fritid	Amatør-idræt	Frivillige kulturelle område	Procentvis andel
Staten	10.688	594	13 **	0,1 pct
Kommunerne	9.367	4.407 ***	310 ****	3,3 pct.
I alt	20.055 *	5.001	323	1,6 pct.

* Kulturministeriet: Kulturpenge 2008

** Finansloven 2010: Tipsmidler aktstykke: DATS 3.684 mio, AKKS, Huse og KSD 1.569 mio. Statens Kunstråds Musikudvalg: Til amatørmusik 6,2 mio + portostøtte m.v.

*** Kulturpenge 2008: Direkte idræt / 3.166,5 + idrætsanlæg / 1.239,1

**** Karbo, Mikkelsen og Windinge: "Kommunernes støtte til det frivillige kulturliv", i: Undersøgelsen af det frivillige kulturelle område", Kulturministeriet, 2006.

Deres total var 259,7 - men ikke medregnet sekretariatsbistand. Her skønnet til 50,3 mio.

Hvorfor vigtigt område

- Det frivillige kulturlivs kerneydelse?

Misforholdet mellem

På den ene side – de aktives grunde (kerneydelsen)

Lysten driver værket – amatørens glæder

Mål i sig selv – bærer sin egen mening

Personlig dannelse, demokratiske erfaringer , social kapital

På den anden side – de officielle politiske grunde (periferiydelsen)

Kunstpoltiske: Fødekæde og kunstpublikum

Socialpolitiske: Social inklusion, empowerment , integration

Sundhedspolitiske: Forebyggende sundhedsarbejde

Værdipolitiske: Kulturel sammenhængskraft

Erhvervspolitiske: Kulturindustri, oplevelsesøkonomi, kreativitetsreserve

Humanistisk tilgang - et velfærdsgode /menneskeligt mål i sig selv

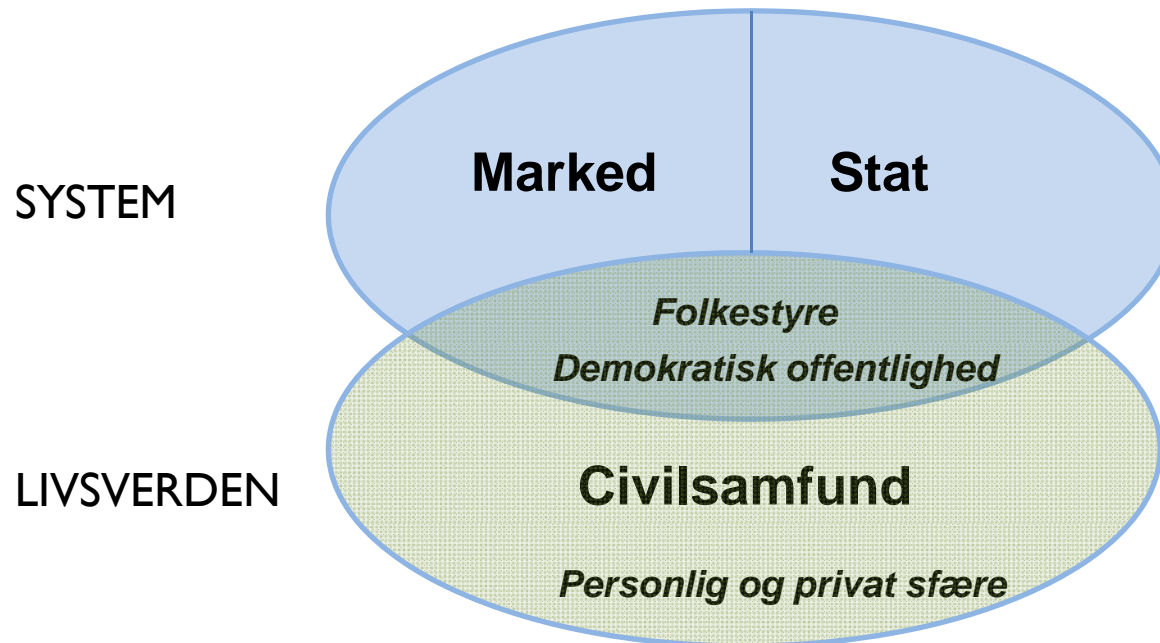
kontra

Instrumentel tilgang - et middel til at løse systemproblemer

Den kritiske teori - Habermas

Teknisk instrumentel forklaring
Bureaukratisk og økonomisk rationalitet
(hvordan om midler – det vi kan leve af)

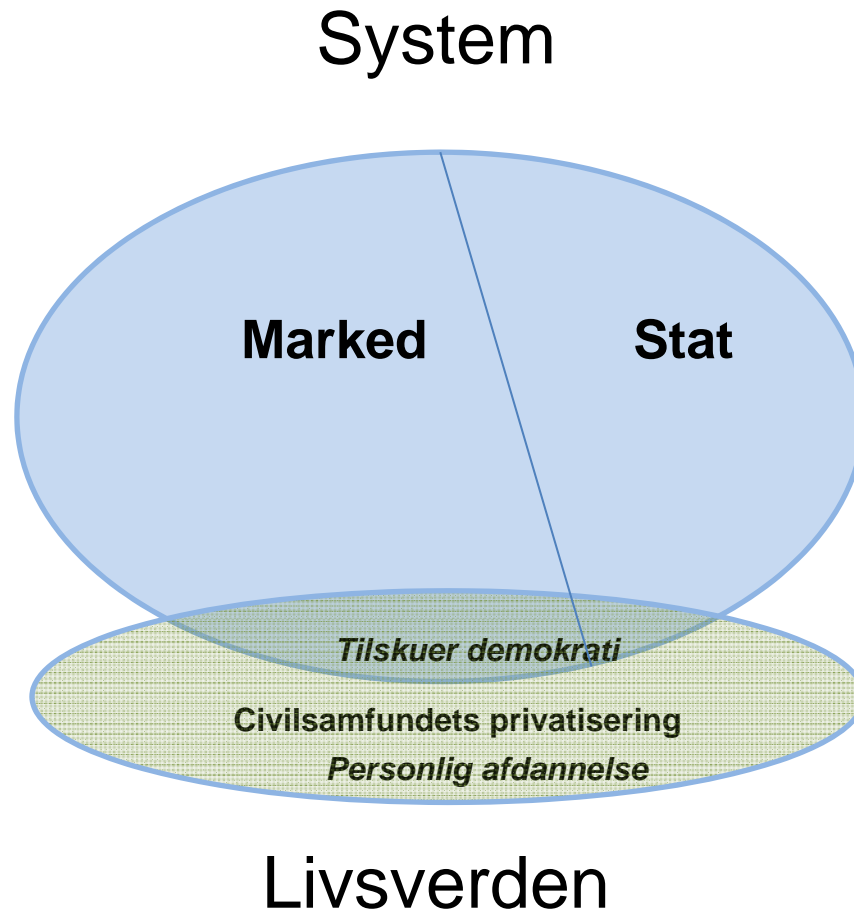

Human og kulturel forståelse
Kommunikativ og ekspressiv rationalitet
(Hvorfor om mål og mening – det vi lever for)

At finde sangen bag ploven

Habermas – Systemet koloniserer livsverdenen

Det nyliberale system

- Konkurrencestaten
- Markedsgørelse
- New public management
- Instrumentalisering

Den koloniserede livsverden

- Fra public service til infotainment
- Fra tanke til faktura
- Fra dannelse til kompetencer
- Fra kultur til oplevelsesøkonomi
- Fra foreninger til frivillige

Da skal man forskel kende på solskin og på lyn

Nyliberalisme og New Public Management

Den nordiske model under pres

Fra velfærdsstat til konkurrencestat

- Folket som soldater i den globale markedskrig

Fra Keynes til Nyliberalisme

- At skabe en verden i markedets billede

New Public Management

- Fra armslængde til kontrol

Paradigmeskifte for livslang læring

Livslang læring - Livslang og livsbred

UNESCO lancerede "livslang læring" i 1970'erne

- Adgang til viden og kultur som en menneskeret
- Dagsorden om menneskelig og demokratisk udvikling
- Et humanistisk paradigme

OECD overtog "livslang læring" i 1980erne

- Opkvalificering af arbejdskraften til global konkurrence
- Dagsorden om investering i "human capital"
- Et økonomisk-instrumentelt paradigme

EU-Kommissionens Memorandum for livslang læring i 2000

Læringens instrumentalisering

EU's splittede læringsmål

- Beskæftigelsesegnethed
- Aktivt medborgerskab, social og kulturel inklusion, personlig realisering

Den nordiske udvikling

- Fra folkeoplysning til voksenlæring
- Folkeoplysningens nedbrud

Den danske udvikling

- Fra dannelse/folkeoplysning til kompetencer /efteruddannelse
- Regeringens globaliseringsrapport - 350 konkrete initiativer
- Folkeoplysningens krise

Paradigmeskifte for kulturen

Den nordiske kulturmodel

Humanistisk kulturpolitik – demokratisering af kulturen

(60erne, Bomholt, Sølvhøj og Koch)

- Fokus på kunstens indre værdier
- Bidrage til borgernes frie dannelse og demokratisk sindelag
- Lige og udvidet adgang for alle borgere
- Frigøre kulturtilbud fra marked og stat
- Armslængde-princippet (støtte men ikke styre)

Folkelig kulturpolitik - kulturelt demokrati

(70erne, Helveg Petersen, Matthiasen, Lind)

- Øget deltagerorientering og mere amatørkultur
- Mere lokalt forankret
- Øget orientering mod civilsamfundet

PS: Verdens bedste fritidslov i 1968

Kulturens instrumentalisering

De instrumentelle kulturmodeller

- Fokus på kunstens ydre værdier – kunst skal kunne betale sig
- Middel til at løse systemproblemer
- New public management – performative styringsmetoder
- Fra faste støtte til politisk fastsatte puljemidler og sponsering

En kulturpolitik med socialpolitiske mål (slut 90erne, Lundgaard)

Tony Blairs tredje vej – det civile samfund som statens tjener

En kulturpolitik med erhvervspolitiske mål (00erne, Mikkelsen)

Kreativitetsreserve, oplevelsesøkonomi, borgmesterkultur, pavarottisering

En kulturpolitik med værdipolitiske mål (00erne, Mikkelsen)

Danske kanons – danskheden i centrum - Gud, konge og fædreland

Paradigmeskifte for civilsamfundet

Civilsamfundets betydning – i Grundtvigs fædreland

- Personlig frihed og realisering
- Kulturel aktiv fritid
- Social kapital (tillid og inklusion)
- Demokrati som livsform / samtale demokrati
- Fri læringskapacitet og kritiske fora – de levendes land

Det nye pres på civilsamfundet

- Fra armslængde til styring: Projektmidler, kontrakter, dokumentation
- Fra foreninger til frivillige: Kommunale frivillighedscentre
- Inddrages i private markedsløsninger
- Fra ideale til selviske motiver: Styrk dit eget CV
- Instrumentalisering

Resultater

- Den frie læringskapacitet (kommunikative fornuft) svækkes
- Foreninger og frivillige stemmer med fødderne

Opsamling

Konklusioner

- Det systemiske pres mod det frivillige kulturelle område er led i en mere omfattende nyliberal omstilling af samfundet
- Den frivillige kulturs kerneydelse rammes især af pres fra en ny dagsorden
- for læring, kultur og civilsamfund
- Det frivillige kulturelle foreningsliv indgår i en bredere politisk og kulturel strid, som de må forholde sig til

Kommunal kulturpolitik – tendenser

I ”Pixi for kommunalpolitikere. Kultur og fritid”, KL maj 2010 nævnes

”De fleste kommuner har en lang tradition og stor respekt for foreningslivets uafhængighed”

En nordisk undersøgelse har vist, at kun én dansk kommune har svaret, at en bevarelse og støtte til foreningslivet er en vigtig kulturpolitisk udfordring”

Katarina Michnik: *Lokal Kulturudvikling i nordisk perspektiv, nordisk utredning*. Norsk Kulturforum med støtte fra Nordisk Kulturfond, 2010.

Hovedmål i ”Pixi for kommunalpolitikere. Kultur og fritid” er

”at sikre koblede strategier, hvor kulturen og fritiden er med til at realisere politiske mål på andre områder”

”at afveje kulturens og fritidens egenværdi kontra løsning af vigtige samfundsopgaver, såsom erhvervsudvikling, sundhed, integration, etc.”

Kommunal kulturpolitik – udfordring

Udfordring generelt for det lokale kulturområde

at den overlejreres af en markedsøkonomisk dagsorden

- A. Pavarottisering, eventkultur, borgmesterkultur,
  - for at gøre kommunen attraktiv for nye virksomheder og ny arbejdskraft (undersøgelser af Roger Buch har dementeret dette)
- B. Kulturturisme og oplevelsesøkonomi, city-branding
  - for at tiltrække turister og få øget omsætning for det lokale erhvervsliv

Udfordring især for det frivillige kulturområde

at den ”koblede dagsorden” om at løse systemproblemer

- fjerner fokus fra kulturens indre værdier
- kan dræne det frivillige kulturelle foreningsliv og demotivere de frivillige

Kommunal kulturpolitik og det frivillige kulturelle foreningsliv

Anbefalinger

1. Velfærdspolitik handler også om borgernes adgang til kunst og kultur
2. Fasthold kulturens egenverdi når kulturpolitikken formuleres
3. Fremhæv de frivillige kulturelle foreningers store bidrag
4. Lav et lokalt charter for det kulturelle samarbejde (mellem kommunen og det frivillige kulturelle foreningsliv)
5. Styrk de frivillige foreninger med midler og ansvar
6. Branding af kommunen for et levende og tilgængeligt frivilligt kulturliv

Husk de gode gamle grundtvigske principper om

- *Frihed og folkelig forankring med fokus på selvforvaltning*

